

VÍCTOR NAVARRO I JESÚS I. CATALÀ

Comissaris de l'exposició *Darwin, el seu temps, la seua obra, la seua influència*

Víctor Navarro, catedràtic d'Història de la Ciència a la Universitat de València, i Jesús Català, professor d'Història de la Ciència de la Universitat Cardenal Herrera-CEU, són els responsables de l'exposició sobre el naturalista anglès Charles Darwin que s'exposarà al Palau de Cerveró fins al pròxim setembre. Amb el títol de «Darwin, el seu temps, la seua obra, la seua influència» els comissaris tracten d'ubicar-nos en el context en què el científic desenvolupà la seua carrera i destaquen la vigència de les seues teories.

Què tracta de ressaltar una exposició sobre Charles Darwin 150 anys després que fera públiques les seues idees sobre l'evolució?

JESÚS CATALÀ: Les teories de Darwin canvien completament la visió que tenim de la vida, de la natura, del món. Això ja és suficient per dedicar-li una exposició. Però hi ha raons afegides. El naturalista és contínuament qüestionat i això ens anima a presentar-lo en la seua realitat històrica; el que ens mostra que era una persona com qualsevol altra.

VÍCTOR NAVARRO: Nosaltres som historiadors de la ciència i, per tant, hem volgut reintegrar Darwin en el seu temps, en la seua època, al mateix temps que hem destacat la seua actualitat completa. Hem rescatat el Darwin històric, en la gènesi de les seues idees, el seu procés de creació i el de descobriment. L'aspecte especial en el cas de Darwin és que, a més, continua sent un autor que es llegeix.

I aquesta necessitat de conèixer el context històric es pot extrapol·lar a la resta de la ciència?

V. NAVARRO: Certament les disciplines cal ensenyar-les sistemàticament, però alhora la història n'és un complement. Això també hem volgut que quedara reflectit a l'exposició. En aquest sentit, nosaltres subscriuim fil per randa la frase que deia Comte al segle XIX, que «no es comprèn plenament una ciència fins que no s'estudia la seua història».

J. CATALÀ: A banda, la història ajuda molt a veure quins són els límits de la ciència mateix, límits que, a més, es van renegociant constantment. Aquesta qüestió és molt important, ja que evita que tinguem una imatge monolítica de la ciència. La teoria en si mateix no ens manifesta les tensions internes ni tampoc les tensions cap a la societat que suposa aquesta disciplina, assumpte que esdevé absolutament fonamental.

Tanmateix, l'exposició se centra fonamentalment a explicar d'una manera pedagògica la idea de l'evolució. Parlem d'un concepte que encara no s'ha estès de manera suficient?

J. CATALÀ: És necessari divulgar-ho més, però la situació és també diferent. És a dir, jo dubte que al nostre context més immediat trobarem moltes persones disposades a dir que l'evolució no és un fet. Una altra cosa és que hagen comprès els mecanismes que es postulen com els més plausibles per a explicar l'evolució. Ací la tasca està molt més endarrerida. La mateixa formació regular dels biòlegs, per exemple, ha costat molt.

De fet, al documental que acompanya l'exposició es comenta que a començament del segle XX l'estudi científic a aquests nivells estava més desenvolupat que en l'actualitat. Si més no, al batxillerat ja s'estudiava biologia evolutiva comparada.

V. NAVARRO: La divulgació científica, els programes de la televisió i la premsa no poden substituir mai l'educació secundària, l'educació escolar, que és la que ha de ser bona i donar les bases. Després, tota la resta d'activitats, fins i tot aquesta exposició, són complementàries.

És aquesta manca de formació la que fa que brollen de nou teories com el creacionisme?

J. CATALÀ: Hi ajuda, però no s'erigeix com a causa fonamental. Podem dir que crea l'ambient adient perquè les doctrines creacionistes troben encara una

«SUBSCRIVIM FIL PER RANDA LA FRASE QUE DEIA COMTE AL SEGLE XIX, QUE “NO ES COMPRÈN PLENAMENT UNA CIÈNCIA FINS QUE NO S’ESTUDIA LA SEUA HISTÒRIA”»

(VÍCTOR NAVARRO)

possibilitat de continuïtat. El creacionisme respon a una política molt pensada i molt planificada per assolir uns objectius, els de mantenir la influència d'un seguit de grups i de persones. Aquesta política es troba clarament dirigida per grups, molt localitzats, molt concrets, però amb molta capacitat d'influència –bàsicament perquè tenen finançament– amb què pretenen mantenir un model de societat.

V. NAVARRO: La fal·làcia dels creacionistes consisteix a plantejar el tema com si fóra una discussió entre teories alternatives, com si resultara tan vàlida la hipòtesi creacionista com una de científica. Tracten de convèncer la gent a partir d'ací. Això és una falsedat completament perquè no es pot tractar mai de comparar la base empírica, el contingut, el rigor o la capacitat explicativa d'una teoria amb l'altra.

D'altra banda, el documental que acompanya l'exposició explica que el 1909 el diari *El Pueblo* denunciava que a València no se li havia dedicat al centenari de Darwin la importància que mereixia. Consideren que avui els mitjans de comunicació es preocupen de la mateixa manera per la ciència?

V. NAVARRO: Aquesta vegada ho han fet. Si més no, una de les coses que més ha sorprès de manera relativa és la pràctica unanimitat dels mitjans de comunicació a elogiar Darwin, a divulgar les seues idees... Fins i tot, en diaris clarament de dreta, com és el cas d'*El Mundo*, s'ha penjat una pàgina web sobre el naturalista molt digna. Res a veure amb el que passava fa un segle.

J. CATALÀ: Ara, no ens hem de confiar. Hi ha certs personatges que inequívocament s'han pronunciat en contra de l'evolucionisme durant els últims mesos, figures que tenen una dimensió mediàtica important i sobretot un paper de referència per a certes idees a hores d'ara.

Tanmateix, pocs dies després *El Pueblo* va haver de rectificar perquè els escolars metges de la Universitat de València van organitzar l'únic homenatge a Darwin d'aquesta magnitud a Espanya. Què convertia la Universitat de València en capdavantera en aquesta època?

V. NAVARRO: Hi ha una cas molt interessant pel que fa a València i és que justament el 1909, quan es prepara

© Esther Díez

**«EL DARWINISME DE
COMENÇAMENT DEL SEGLE
XX A ESPANYA ÉS MOLT MÉS
QUE UNA IDEA CIENTÍFICA,
ÉS UNA ENSENYA D'UNA
MANERA DE VEURE EL MÓN
I UNA MANERA DE CANVIAR
LES COSES»**

(JESÚS I. CATALÀ)

l'homenatge a Darwin, els científics valencians estan organitzant el congrés de la Sociedad Española para el Progreso de la Ciencia, celebrat a la ciutat el mateix any. Aleshores, al voltant d'aquesta convenció, estan creant una mena de consens. Tot i que cadascun ve d'una disciplina i pertany a una orientació ideològica diferent, hi ha entre els científics una cerca d'acord i un respecte mutu.

J. CATALÀ: València, a banda de la tradició de la Universitat des del Renaixement, gaudeix de certs elements que hi ajuden. Per exemple, l'existència d'iniciatives editorials que difondran obres de l'evolucionisme. La més famosa és l'editorial Sempere, però no va ser l'única. Això ajuda a divulgar l'obra no solament entre l'elit acadèmica, sinó també entre part de la so-

cietat civil que està formada al respecte.

A la commemoració del centenari van acudir, a banda de Miguel de Unamuno, personalitats valencianes del món de la ciència, com Joan Vilanova, Eduard Boscà o Pelegrí Casanova. Aquest últim va fer també aleshores una crítica de l'endarrerida societat espanyola. En l'actualitat, trobem que els científics tenen aquest compromís social?

V. NAVARRO: Els científics ara van més a la seua i es limiten a fer ciència. La majoria d'ells ja no s'ha de preocupar perquè la seua ha acabat convertint-se en una institució diferenciada i, com a tal, hi ha una distinció clara entre el que és ciència i el que és política o religió. Ara, els científics treballen tranquils en general en gairebé totes les àrees.

J. CATALÀ: La qüestió és: per què un Casanova planteja aquestes crítiques? Per què un Boscà és també un gran defensor de l'emancipació de les dones, de la igualtat, de l'educació per als xiquets i xiquetes? Perquè evidentment el darwinisme d'aquest moment a Espanya és molt més que una idea científica, és una ensenya d'una manera de veure el món i una manera de canviar les coses. Per tant, tot aquell que té uns ideals al respecte farà de l'evolucionisme una bandera.

E. D.